

Изази Суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ за годину ф. 6, за по године ф. 3, за четврт године ф. 1 и 50 новчића.

За АУСТРО-УГАРСКУ за годину ф. 6, за по годину ф. 3, за четврт године ф. 1 и 50 новчића.

За СРБИЈУ за годину ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно административном Главној Црногорској на Цетиње, а може се и картом упућеном на пошту у Котор. Дописи пишу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новча. За огласе веће и на дуже вријеме мање.

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Позив на предплату.

Концем прошле године изашла је предплата многим предплатницима. За то умољавам ове наше претплатнике, да се пожуре са обновом претплате, иначе ћемо бити принуђени обуставити пошљање листа.

Мислимо, да се поњају околности и прилике, у којима се лист ове године налази, а неки и мисао незахтејни, што овђе изјављујемо, да ће се сваком, без обзира на стање и звање, обуставити пошљање листа, ко се за времена не претплати.

«Глас Црногорца» стоји као и до сад:

За Црну Гору:

на годину — — — ф. 6.

« по године — — — ф. 3.

« четврт године — ф. 1 и 50 н.

За Аустро-Угарску:

на годину — — — ф. 6.

« по године — — — ф. 3.

« четврт године — ф. 1 и 50 н.

За Србију: на год. ф. 7.

За друге земље на г. ф. 8.

Претплата нека се шаље:

Администрацији «Гл. Црногорца».

ЦЕТИЊЕ, 14. Јануара.

Све последње вијести из Цариграда кажу нам, да од конференције нема ништа. Сваки час очекује се разлаз повјереника јевропских сила. Пошто је порта одбила прве одлуке конференције, ова је и њих испустила на најниже гране. Но Турци нехоће да је порекла Адамова; неполакоми се ни на тај плод. Порта је изјавила, да неће ништа примити, што би и најмање вријеђало државну самосталност и независност Турске.

Иза ове последње изјаве поргине наступила је криза у пуној мјери. Турска непоустити. А могу ли силе понусти, још више од минимума својих захтјева? Очеvidно не, јер то би за Јевропу била већа несрећа од најужаснијег рата, јер би тим, кад би се силе могле са својим неуспјехом повући испред турског јогунства, биле освештано варварство турско у Јевропи.

Са свијем умјесно примјећује полуванични берлински «Н. р. д. алг. Ц. г.», да турски државници немогу никако очекивати, да су јевропске силе своје заступнике залуду у Цариграду окупчили, и да ће прма њиховоме non possumus све при староме остати. Велесиле и ако хоће свакојак да сачувају Јевропу мир, оне не могу учинити то по цијену савршеноста уступања пред Турском, које би њима донијело још никад нечувено понижење, а по човјечанство најужаснијих последица имало. О томе нема ни помисли, а не говора.

Па и када би се сва напрезања конференције разбила о non possumus Турске, она неће ликовати.

«Русија, чији је цар јавно заложно своју и свога народа част за судбину Хришћана у Турској, неће више мач, који је истргла, мирно спустити у корице».

Ово није само увјерење народа српскога, који је овога пута својим ратом покренуо источно питање да се коначно реши. ово невјерљиво само

Рус и сваки Славен и пријатељ слободе и напретка људског, него је истина, о којој више нико не сумња. И нама је врло пријатно, да је та истина у горњим ријечима нашла израза у Берлину у једном органу кнеза Бисмарка.

Попуштање конференције, к је се приписало Русији, бил је у неколико узнемирило и наш свијет. Самој Русији почет су се непријатељи наши ругати. Међутим изјављено је, да већ данас Русија слави победу. Што је она уз остале силе пристала на попуштање, с тијем је само још боље засвједчила пред Јевропом да и она жели општи мир и опрост је свако сумњичење, да хоће рат пошто по то, да иде за освојењем. И кад ми ова скрајња попустљивост ништа не помаже, не само што ће свака сила јевропска морати признати рат Русије оправданим, него ће онда Русија, у рату с Турском, вршити улогу пуномоћника Јевропе. Што силе на добре нијесу могле с Турском учинити, то ће у лицу Русије ратом извршити. Створење такве ситуације сматрамо ми доиста великим дипломатским успјехом Русије.

Ми не можемо дакле него жалити, да нам прва вијест из Цариграда јави, да се конференција разишла, и за то имам све разлоге са свијем оправдане. Садашње наше исто рати, а једнако неизвесно стање врло је тешко и постало је несносно. Тежњи велесила, да мирним путем побољша стање хришћанских народа у Турској и исто уемти, нијесмо били у стњу противити се, али кад њу турска непоустљивост осујећива, ми смо још задовољнији. Витешка крв српска проливена на толик јем јуначкијем бојиштима и заслужује бољу награду, него што би биле побољшање, које конференција садируж.

Јуначки наш кнез Никола, кад је повео своје храбре Црногорце у бој, казао је у својој прокламацији, «да ступамо у рат најсветији, у рат најправеднији, у рат за слободу и уједињење народа нашега». У другој прокламацији, кад је ступио у Херцеговину довикује Херцеговцима: «Ја сам ушао у Херцеговину, да пресјечем ропске ланце, који вас вјековима стезаху... — Херцеговина мора слободна бити!»

Ове ријечи Кнеза Побједитеља означају једину тежњу и рода нашега, коме је прва и највећа жеља, да изази у највећем часу наше најновије историје у данашњем рату дјелом пост не. Конференција није пут, који томе води и за то ћемо разлаз конференције с двоструком благодарношћу и здравити, прво што се из најбоље заузимала за судбину Хришћана у Турској и друго што нам опет оставља отворен пут, да се потпуно испуни праведна и једина жеља њихова.

Политички преглед.

Цариградска трагикомедија, би рекао да се приближава к своме концу. Изгледамо сваки час вијест, да посланици остављају Цариград.

Ми, с наше стране, нијесмо конференције никада ни тражили, нити смо што од ње очекивали; напротив: конференција

заузима нашу побједоносну војску у ономе часу, кад је имала, да нецрпе до краја своје славе побједоносне, које су се тек имале да крунишу правијем вијенцем славе и успјеха: Подгорица, Скадар, Муктар-пашини војска имали су, да се за који дан поконе силе нашега славодобитног оружја.

Осим тога знали смо и знамо, да се српска ствар никада и ништа не може да реши мирним путем, да нам Јевропа тим начином не може никада изградити оно, за чим идемо и за чим тежимо. Знали смо, да порта воли, да је други усмрте него да се сама у самоубиству угуши.

По томе може себи свако представити, шта од конференције очекујемо, како ли њезин крај изгледамо.

Но при свем томе морамо се, и ако нерадо, поклонити вољи Јевропе, која нађе за потребито, да нашу свету ствар, наше оружано посредовање и заузимање за хришћанске очајнике у Турској преузме у своје руке. Да, неким начином сматрамо и то својим успјехом, што гануемо и побудисмо Јевропу, да нас на тој стази заступи.

По тим неугодније дирну нас та околност, што се Јевропа у том своме заузимању показује превисне млитава и према турској корди одвећ обазрива и попустљива, те бјесмо више пута присиљени, да своме незадовољству и огорчењу израз дадемо. Али тим више имамо разлога, да се радујемо, што је Јевропа овога пута имала прилике, да се увјери, да Турска вољу Јевропе управ онолико респектује, и цијени колико и права и вољу својих ђаворских поданика; мило нам је, што је Јевропа коначно увијела, да има посла са дивљачким азијатским елементом, који нема мјеста у јевропском међународном сајзу, који прехоресцира и исмејава глас јевропске цивилизације, јевропскога правде и хуманитарнога чувствовања. Мислимо, да је близо час, у ком ће Јевропа увијети справедливост свете борбе српског народа. Виђеће се, да се јевропски сајуз на дипломатском пољу показао немоћан према ренитенцији и дивљаштву турских вандала. А за тијем позив је Јевропе, да својој вољи силом оружја прибави поштовања. А ко ће тај задатак да обави показује наружано Слава, која је у ствари најнепогрешније интересовано.

О самој конференцији имамо следеће вијести:

«Рајтеров уред» јавља из Цариграда 1. Јануара: Динас састадоше се пуномоћници код руског посланика. Порта је мотивовала свој одпор проти најближим тачкама предкуштинског предлога: «Концесије односеће се на прирастак Црне Горе и Србије да су противне уставу. Одлучење славенских провинција да се не може примити ради опозиције турске и грчке (?) народности и ради владавине приндица, који недопушта раздучивање народности. Тачку о жандармерији одбија порта одлучно. Устројење народне војске, вели, да је опасно по опшну сигурност ради могућих сукоба међу Муслиманима и Хришћанима. Она недопушта ни говорити о ствари гледе именовања гувернера уз судјеловање какве комисије. Ограничење прихода из славенских провинција протузлаз суверенитет правима порте. Устава посебног судбеног састава у славенским провинцијама неслаже се са духом устава.

Беч, 1. Јануара: Вијести из Цариграда су врло неспокојливе, Немачка и Италија противе се сваком даљем одуговлачењу.

Цариград, 2. Јануара. — «Аж. Хав.» јавља: Коначна саопштења, која ће се порти у сутрашњој конференцији учинити, сачињаваће скуп ублаженијих захтјева. Некоје тачке да ће се са свијем испустити. Жандармерија и усредочење војске као и раздвојење Бугарске да се неће ни спомињати. Питање надзорног пошљеренства привржаће се у начелу ал у слабијој форми, јер да ће се контролна власт истога снискити. Јевропска комисија да ће се замјенити какваком мјешовитом. Коначно, да

ће се одобрење велесила при именовању гувернера само за први пут тражити. Пуномоћници као да очекују, да ће ове концесије склонити Турску на усвојење. — 1-ти лист јавља даље: Пуномоћници су потпуно сложни у погледу коначног саопштења. Ако порта у четвртка не пристаје, онда ће не само пуномоћници конференције него и сви заступници велесила одпутovati, дочим ће само пословеће остати. Извјесно је, да порта неће пристајати. — Опет тај лист јавља мало кашње: Упркос ублажењу предлога по ријечима турских министара нема никакве наде, да ће исти бити примљен. Сви су посланици сложни, да у случају забачења предлога одма оду.

Цариград, 5. Јануара. — Састаће се велико турско виђење од 180 лица, које има донијети коначни закључак у погледу јевропских предлога. И држа се, да ће исто ове забачити.

Цариград, 7. Јануара. — Јуче држано виђење од 200 турских достојанственика, међу њима 60 Хришћана. Пошто би прочитана споменница, у којој се разлажу догађаји од почетка устанка и предлози власти, разложи Митхад турске протупредлог, приопћивши и концесије портине. Митхад паша претстави положај као врло озбиљним и нагласи страхоте рата, те предочи зло стање финансија. Пошто нарочито црквени поглавице Грка и Јермена одбише предлоге велесила, забаци истен виђење једногласно, вичући: «Волимо и умријети него се осрамотити!»

— Његово Височанство, кнез Николај, руски војсковођа, опоравља се полагано и сигурно.

— Руски државни буџет за год. 1877. износи 570,778,000 рубаља прихода 568,770,000 руб. издатка; дакле преко два милиона вишка. — Ово нека је најбољи одговор онима, који се радују невољном стању руских финансија.

Још и сад хоће по њекоје новине — наравно туркољубиве — да причају о грозном, нечовјечном поштупању Црногораца са турским заробљеницима и рањеним заробљеницима. «Н. сл. Преса» доноси «писто» кнеза Николе, инглешком консулу Монсону, у коме тобоже правда «варварства», која су Црногорци починили. «Н. сл. Преса» каже да је инглешка влада тражала изјаснења од владе црногорске због неких нагрђених рањеника турских, који су у Цариград донесени, и да је кнез ушлео тога и писао оно писмо.

Ово је једна од оних измишљотина, којима «Н. сл. Преса» изобилује. За седморицу турских рањеника, који су донети из Цариграда, у Цариград били донесени, зна се како је било. То је званично констатовано. Они су запали у руке нашим прекограничним добровољцима и ова, сјећајући се ужаса, које су од Турака подносили, занијели су се на онакав акт освете. Што се тиче самих Црногораца, они се с правом могу дичити својом великодушносту у овом рату у истој мјери, као што се понасе славним побједима својим. То свједоче сами Турци. Толлике етотине заробљених Турака из само да су овђе то исповједити и не само што их је било толико, који најесу хтјели, да се врну у Турску, него су повратив се, хвалили се на лијепу поступање и живљење у Црној Гори. Дрвиш паша је на мртво испребијао подоманити града Медуна, кад се овај, пошто га је кнез са цијелом посадом медунском пустио на слободу, хвалио на Црногорце. Осман-паша, дао нам је један телеграм, који је добио од свога брата, паше, из Цариграда у коме говори, да је у Цариграду позната великодушност, с којом се у Црној Гори поступа са турским заробљеницима и изјављује благодарност. Рањеници турски његовани су исто као наши и последњи је ово дана изишао из болнице.

Ово узгредно напомињемо, а ми не мамо потребе доказивати, да су лажна та потварања, која и неподлику Турци, него њихови залудни пријатељи. А они нека нам вјерују, да нам је мило, што су не

задовољни с нама, јер да смо ми побјеђени, а Турци побједоци, они сигурно неби се сјетили да се ту же на нечовјечност Црногораца.

ГЕНЕРАЛ ЧЕРЊАЈЕВ У ПРАГУ.

Сва јевропска штампа пуна је говора о ванредним овадијама, каје су именовити Чеси, ово «најсвјесније славенско племе» неки дан исказали првом «свеславенском војводи» (као што га Чеси пунијем правом називају; јер под његовим војводством били су се синови свих славенских племена за свету општеславенску ствар), генералу Черњајеву. У четвртак дне 30. пр. мјесеца, у 9 сати на вече стигао је генерал у Праг. На коловозу жељезнице Фрање Јосифа бијаше изграуле хиљаде народа из Прага, особито студента, грађана и госпођа, да дочекају изгледао госта. Осим тога бијаше му на суверет отишла депутација «ческог клуба» предвођена чувеним славенољубом, Скрејшовским, те га дочека у Угриновеси, првој жељезничкој станици од Прага, одкле та влаком допрати на прашки коловоз поменути жељезнице. Кад влак овђе стаде, и кад се указа генерал са депутацијом, знатижељна и нестриљива множина свијета, да га види и поздраве, провали затворена врата на коловозском изласку, полуна стаклена врата и прозоре, те провалила у перон, узе клицати «слава» и «живио» и пјеваше мјесму «Хеј Словане». Свијетина хтела је, да испрегне неке испод Черњајевљевих кола и да га сама одвуче у град; по томе уклони се он тим, што се је на друга кола премјестио. Генерал бијаше одео у свратилиште «код надвојводе Стевана», пред којим је мноштво свијетине стајало, кличући непрестано «слава» и пјевајући народне пјесме, те се развије тек онда, кад ју је за то један члан ческог клуба нарочито умолно.

Из Прага јављају 1. Јануара: Кад се је Черњајев данас у подне из руске цркве са службе боље враћао у свратилиште, нађе у истом полицајског савјетника Крајцера, који му изручи заповијед, да се, ради обзира на јавни мир и ред, има с првијем влаком из Прага удаљити и Ческу оставити. Черњајев протестоваше као поданик Русије, по узалуд. Полиција посједне Черњајевљеве собе, те непусти к њему никога, осим његова пратиоца, пријатеља Хлудова. Кад се глас о том распрострије по Прагу, сакупи се за тај час преко 6000 опћинства на «коњском тргу» пред генераловијем станом, те демонстрираше против полиције и поздрављаху Черњајева, који је са прозора заглављивао. Будући, да је бука међу свијетом бивала све то већа, доведе редарство два батаљона војништва са једним одјелом коњаништва, те силом расчера свијетину. У вече, кад је влак ползео за Боденбах, одпрати полицајски савјетник Черњајева са двојицом редарствених органа на коловоз. Черњајев изјави опетовање, да се само силом покорава. Генерала одпрати даље до Боденбаха на границу полицајски повјереник Главачек.

Због ове демонстрације затворено је, како чешки листови јављају, 28 особа, међу којима и неколико студената са универзитета.

Свијетина је викала: «Смрт Мађарима», «живио Черњајев».

Осим ових овадија у Прагу, поздравили су Чеси генерала на свакој станици куд је пролазио, и стигли сумнобројни бројавни поздраве са свијех страна Ческе.

Полицајско изагнанство генерала Черњајева из Аустрије произвело је, као што новине јављају, неизмјерну сензацију у Русији. Томе се највише чуди и са свим је природно, да је тај поступак аустријске полиције, која је према свакидашњим туркофилским демонстрацијама у Аустрији толико сносљива, повриједио чувство сваког искреног Славена, ма ће био. Међутим нека, није ни то с горега.

ПРОГРАМ О УМИРЕЊУ БУГАРСКЕ.

«Фремденблат» донесе ових дана текст израда предконференције о умирењу Бугарске. Главни је садржај спису следећи:

1. На доље назначеном подручју и према приложеној мапи нека се устроје два вилајета, који ће се управљати на доље наведени начин. Источни вилајет с главним градом Трновом састојаће од сандака русучкога, трновскога, тулчанскога, варинна, сизањскога, пловдивског (изузев Султан-Јери и Ахир-Члебе) те од казак килишких, Мустаф-пашиних и Кисил-агачке. Западном вилајету биће главни град Софија, а тај вилајет састојаће се од сандака Софије, Видина, Ниша, Ускупча, Битолије и Сереза и од каза Струмице, Тиквеша, Велеша и Кастора.

2. Административна је подлога кантон (нахијски мударлик) са 5 до 10,000 становника. Настојаће се, да Хришћани и Турци дођу у посебне кантоне. Њима управљају маири и вијеће. Маири се изабират на четири године између чланова кантоналнога вијећа. Вијеће то састављено је из заступника сваке опћине, те се може изабирати на четири године. Вјера не чини разлике. Опћине остају устројене као и сад.

Кантонално вијеће има се један пут сваки мјесец састајати. Два на четири године изабрана његова члана приномажу маиру. Међународно повјеренство настојаће саставити шема, по којој ће се маири намамчати заступство у кантонима. Редови, мјеста, која имају више од десет хиљада душа, добиће муниципалне уредбе попут кантона.

3. Више кантона спојиће се у сандак (департамент) којим управљају мутесарифи или гувернери. Они ће се према већини народности у сандаци изабирати између Хришћана и Мусулмана, те ће их на предлог главнога гувернера (валије) порта намјештати на четири године. Они су дужни надирати ред и тецај посла у кантоналним вијећима. Гувернер имаће биро и два савјетника, која ће намјештити главног гувернера између предложена двострука броја кандидата покрајинских скупштина. Валија моћи ће гувернера на три мјесеца од службе дигнути и предложити високој порти, нека их замјени.

4. На челу сваке покрајине стоји валија (главни гувернер), кога намјешта висока порта уз привољне јамачеће власти на пет година. Валија може бити одпуштен само декретом судишта за апелацију, након проведене истраге. Има бити Хришћанин, а може бити османски или туђи поданик.

5. Под војновање спадају здрави људи само од 20. до 40. године, који не ступају у мјестне чете (милице). Валија и покрајинска скупштина састављају међусобним споразумљеним сваких пет година буџет доходака, обзирајући се на своте, које се имаду високој порти послати. Има се, колико је могуће, пазити на доходе последњих десет година, и да се благостање покрајине повећава.

6. Редовита османска војска размјестиће се по тврђавама и по главним градовима. Употребиће се да брани земљу према иноземству. У случају рата може се на захтјевање главнога гувернера употребити и у покрајини. Саставиће се народна гарда, у којој ће према броју народности бити Хришћани и Мухамеданци. Ње немије бити више него један постотак мушкога становништва. Посебнице ће се вјештати под часницима, које валија намјести. Ако се на становитом мјесту по његовој наредби народне гарде сакупи више од 1000 људи, намјестиће порта више часнике. Оружаништво, које ће земља уздржавати, пазити ће на јавну сигурност и обављати редарствену службу. Према размјери вјероисповјести састојаће од Хришћана и Мухамеданаца и имати такове часнике. Порта неће у будуће на јевропске своје земље насељивати Черкеза. Садашњи насељеницима даће погодности у мухамеданским покрајинама по Азији, да се ободре на одлазак.

5. Опћа амнестија даће се свим особама, које су по тамницама без осуде или које су сумарно осуђене, прогнане, одпремљене или затворене по налогу административних области или ратних османских повјеренства.

8. Јамачеће власти поставиће на годину дана повјеренство, које ће бдити над вршењем ових одредаба, које се морају оживотворити три мјесеца послје, како се подпише записник.

Најважнији је садржај инструкција за међународно надгледно повјеренство. Ово би имало судјеловати код истраживања, која ће османска влада одмах провести против кривдима покољу и других изгреда, наћи кривце, надирати преслушавања и ујамчити, да се кривци казне. Надаље ће повјеренство разматрати, треба ли у становитим странама земље забранити ношење оружја и спремити оружје, које је у Мухамеданаца и Черкеза, у државна спремишта. Оно ће предлагати и сваку другу редарствену мјеру, која се покаже потребном за вољу сигурности народности, а његови закључци извађаће се уз помоћ посебнога оружанштва. То оружанштво плаћа ће покрајина; оно се има од темеља извјештати. Њему ће служити 2 до 4000 људи из јевропских војска, да се на тај начин подупуније уреди завод уз помоћ домаћих добровољаца, који ће се узимати из цијеле државе према одлуци надпрегледнога повјеренства. Кад повјеренство сврши свој посао, остаће оружанштво у служби порте.

Повјеренство ће процијенити штете, које Хришћани претрпише, те установити начин, како ће се одштетити. Брину ће се, како би се у опће помогло онима, који падоше у невољу. Гледаће, да се, колико је могуће, даду средства народу, да опет погради цркве и школе.

Повјеренство ће прегледати осуде, које су изванредни судови издали против

Хришћанима. Прегледаће наслове разних посједа, да Хришћанима оно поврати, што им је за устанка отето. Ово ће испитивати тужбе, подишене против областима и имати власт, да предложи, нека их валија временито или за увјек одстрани. Оно ће у опће надирати извађање уредаба, које конференција установи, те дјеловање управе и правосудја бдити над изборима.

Повјеренство ће према одредбама судјеловати код намјештања чиновника. Сабирати статистичке податке, да надире праведност пореза, те ће уз помоћ османских области трајирати међе покрајина, кантона и департамана. Може мијењати раздијелење земље, ако то нађе потребно с разлога земљописних, етнографских и управних.

Ако настану озбиљна протусловља између чланова повјеренства, извјешћиваће се заступници у Цариграду. Повјеренство може одишљати своје чланове или друге посланике, да надире све оно, што спада на повјеренство. Оно ће само одабрати град за своје сједиште. Предсједништво се мијења сваки мјесец и сваки члан нека буде једанпут предсједник.

О Босни и Херцеговини гласно је први чланак овако: «Босански и херцеговачки вилајет спојиће се, те сачињати само једну покрајину, којом ће управљати главни гувернер или валија». Остале установе бијаху сличне установама за Бугарску, само није било говора о међународном оружанштву.

ТУРСКИ УСТАВ.

(Продужење).

О министрима.

Чл. 31. Ако један или више чланова заступничке коморе против министрима на темељу његове одговорности и због његових чина, које она има право пресудити, хоће подигнути тужбу, тада ће се поднесак који садржава оптужбу, предати предсједнику, а он ће исту за три дана приопћити уреду, који је по кућном реду позван, да оптужбу пресуди, и да о њој одлучи, има ли разлога, да се иста предложи комори на расправљање.

Тај уред издаје одлуку већином гласова, након што је добио потребне обавијести и наком што му је министар дао извјештај.

Ако се тај уред изрази, да се оптужба има комори предложити, онда ће се извјешће, које одлуку садржава, у јавној сједници прочитати. Саслушавши разјаснења дотичаога министра, који је позван био, да присуствује сједници, или његовога одасланика, одлучиће комора апсолутном већином од двоје третијне гласова, о закључцима, садржаним у извјешћу.

Ако се прихвати закључак, тада ће се адреса, која захтјева, да се министар стави под оптужбу, послати великом везиру, а он ће је подастрјети Њ. Вел. султану на санкцију. Доставак на државно судиште следи царском владом.

Чл. 32. Посебан закон установиће поступање, како се имаду министри судити.

Чл. 33. Између министара и приватних, што се тиче парница, које су приватне нарави те леже изван министарских функција, нема никакве разлике. Парнице

ПОДЛИСТАК.

ХРВАТСКОЈ АКАДЕМИЧКОЈ МЛАДЕЖИ. (Шесмо г. Мајкова уредништву «Н. Времена»).

II.

(Свршетак).

Још мање права на Босну и Херцеговину може показивати Мађарска на том основу, што су бајати, те двије области ишле у састав хрватског краљевства, кад су оно позвали на свој престо мађарскога краља Коломана 1102. г. Из садашње Херцеговине, као што сам горе казао, Хрватској могуће припадати само двије жупе, становници око Ријеке бјеху већ потчињени млетачкој републици, а Захумлија, Травунија, Коначија и Дукља бјеху под врховном влашћу Византије и наприје, но тек по стољећа послје, пређоше у руке српског великог жупана Стевана Немање 1159—1200 који је већ био овладао Захумлијом и са кога је исто прешло на сина му Вукана. Та промјенива судба садашње Херцеговине, при томе покривена полумраком до друге половине XII. вијека, може ли дати историјско право на њу хрватској краљевини, а тиме и Мађарској? О Босни је позитивно извјесно, да је тек послје изабрао Коломана, српски краљ Белагроз 1120. год., уступио своје унуку, који је узео ћерку мађарског краља Ладислава, и да су тек од то доба мађарски краљеви присаједињили к својој титули имена Раме и Босне. По томе дакле, кад су Хрвати предавали Коломану круну Звенимира, Босна је би-

ла под влашћу Србије; но и за времена мађарских краљева, она је била само привремено под њиховом врховном влашћу, а по свједочби Кинама, користовала се потпуном самоуправом. За вријеме Неманића Захумлија и Босна бјеху привремено час под врховном влашћу Србије, час под Мађарском — до времена Душана сиљног, који их је приједињо к својем царству; али оне бјеху увјек под управом својих кнежева и банава, а њихова вазална одношења, која су кадкад прелазила у потпуно независност, не даваху Мађарској права, да их броји у своје крунисане области. У XIII. вијеку срећом тако Захумлију или Хлум у једно исто доба и у титулама српских и мађарских владалаца. Посље пада српске царевине, Босна, којој су већ принадлежале области: Захумлија, Травунија и једна част Коначија, т. ј. већи дио данашње Херцеговине, постала је независном краљевином; многи записи и сам начин дјелања владе свједоче јасно, да о врховној влади мађарске није било ни помена. Шта више, напротив, у XV. вијеку у титули босанских краљева могла се читати и ријеч хрватска, и са таквом титулом бјеше вјенчан на престо босанске краљевине, без сазвољења мађарског краља Матије Корвина, Стеван Томашевић, и по томе, кад би се држали теорије новијих хрватских научењака, то би могли лако присајединити хрватској краљевини са садашњом Босном. Сачуван је запис последњег краља босанског Стевана Томашевића, у којој он позива војводу свог краљевства на рат

против Турака. Из тог записа види се, да су границе тадашњег краљевства Босне обимале не само сву данашњу Босну него Захумлију, или, како се она тада већ звала — војводину св. Саве, дио Србије по ријеци Раци, дио дјуматинског побережја и хрватско приморје. По томе, хрватска академичка младеж грјешни, кад вели, да она зна, да је Босну и Херцеговину хрватски народ уништио у својој борби с Османлијама. Он није могао уништити оно, што му није принадлежало, но краљевство босанско а за њим већ независно херцеговство св. Саве (одкуда је садашњи назив Херцеговине) сами себе уништити, неиздржавши рушећу силу османлијског мача.

Хрватска академичка младеж изјављује жељу, да садашњи хрватски краљ т. ј. аустро-угарски цар Фрање Јосиф ослободи мученички хрватски народ Босне и Херцеговине од османског ига и наново сједини хрватско краљевство, доведи га до политичке независности и тиме испунивши ријеч и заклетву, којом су се закључили његови предци, хрватски краљеви. Господо, ви грјешити против здраве политике. Одузимајући од српског народа Босну и Херцеговину, у присаједињујући је са другом, и ако близу сродном народношћу по неком вајном историјском праву, које смо показали да не постоји — ви удаљујете српски народ од хрватског народа и пробуђате у њему непријатељска чувства. Тим начином Срби су принуђени, да стау у непријатељски положај и к бугарском народу, и к хрватском на-

роду, које обе народности занесе њихов интелгиција знаошљивим и несправедљивим претензијама и које још и саме не успјеше, да постигну жељену самосталност. Је ли могуће такво малодушно понашање у садање грозно и знаменито вријеме, кад се ријешава судба јужног Славенства и кад је нужно узјамно, друг друга љубити, зближење свих славенских народности?

Ако ви желите успостављење политичке независности ваше краљевине, то су дужни то исто желити и Срби, који се тако исто као и ви сјећају свог, само старијег, историјског права од нашег и оног времена, кад је сав српски народ био уједињен под влашћу цара Душана сиљног. Пошто ви сами за себе нијесте добили политичке независности, ви неможете, ви се не смијете усудити, да привучете Србе под овај јарам, под којим се налази сада —

(Овђе је пасус, кога морамо непуштати ради постојећих одношаја. Ур.)

Ви желите ујединење хрватског краљевства с областима Босне и Херцеговине на основу природног и писаног закона. Природни је закон, као што смо виђели,

те врати одпуте на редовни пут правде.

Чл. 34. Министар, о ком оптужничка комора државнога судишта одлучи, да се има ставити под оптужбу, биће суспендиран од својих послова, док се неопере од оптужбе, које су против њему дигнуте.

Чл. 55. У случају, ако образложеним ветоумом заступничке коморе буде која законска основа забачена, при мисли министар да мора остати, наређује Њ. В. султан, вршећи своју сувереност, или да се промијени министарство, или да се распусти комора, и то у звјет, да се на ново изабери у року, који закон одређује.

Чл. 36. Ако настане силна потреба, а државно заступство није скупљено, може министар учинити одредбе, да државу обрани од погипељи или да очува јавну сигурност.

Овакове, царском ирадом санкцимиране одредбе имају моћ привременога закона, ако нијесу противне уставу. Оне се морају предложити државном заступству, чим се оно састане.

Чл. 37. Сваки министар има право, да присуствује сједоцима сената и заступничке коморе или да на мјесто себе пошаље вишега чиновника свога одијела.

Чл. 38. Ако закључком, однешеним већином гласова, буде који министар позван, да дође у комору заступника, да даде разјаснена, дужан је одговарати на питања, која му се ставе, било да сам дође или да пошаље којег вишега чиновника свога одијела.

Он има пак право одгодити свој одговор, ако мисли, да је то потребно и ако узме одговорност за одгоду на себе.

О јавним чиновницима.

Чл. 39. Сва именовања у разне јавне службе проследиће на темељу регламана, којим ће се установити мјера заслуги и способности, које су потребне, да се ко пусти у државне службе.

Ниједан под тим увјетима именовани службеник не може бити опозван или премјештен, ако није доказано, да његово понашање по закону оправдава његово опозвање, или ако се није сам захвалио, или ако влада не сматра његово опозвање неодолјивим. Службеници, који су показали добро владање и поштење, као и оно, о којима влада мисли, да се морају ставити у расположивост, имаду право или на промакнуће или на мировину по одредбама, које су садржане у посебним одредбама.

Чл. 40. Власт разних службеника установиће се посебним уредбама. Сваки уредник одговоран је у оквиру тих власти.

Чл. 41. Сваки службеник дужан је поштовати свога предпостављенога; послушност је он ипак дужан према заповједима, које су издате по закону. За противзаконите чине не може опстојност, да су почињени по налогу предпостављенога, одријешити дотичног службеника од одговорности, који их је почињено.

О државном заступству.

Чл. 42. Главна скупштина састављена од двије коморе: од горње куће или сената и од коморе заступника.

Чл. 43. Обе коморе састају се 1. Новембра сваке године; отварају се царском ирадом. За идући 1. Марту установљени закључак има такођер одређен бити цар-

ском ирадом. Ниједна комора не може се састати, кад друга није скупљена.

Чл. 44. Њ. В. султан може према знаменитости околности одредити, да се коморе прије састану или да се сједитба њихова прикрати или продужи.

Чл. 45. Свечаност отварања обавља се или у назначности Њ. В. султана и његова заступника или велики везир у назочности министара и чланова обију комора. Има се прочитати царски говор, који показује унутрашњи положај државе и како су стојали спољни одношаји у прошлој години, те које ће мјере бити потребне за идућу годину.

Чл. 46. Сви чланови главне скупштине полажу присегу вјерности Њ. Величанству султану у отачини, да ће се држати устава и извршити им повјерени им мандат, те да неће ништа учинити, што би било противно тим дужностима. Нови чланови имају код отварања сједитбе положити заклетву пред великим везиром, а кад буде отворена, пред дотичним председником и то свагда у јавној сједници коморе, којој спадају.

Чл. 47. Чланови скупштине слободни су код изражавања мијења и код гласовања. Ниједан не може бити везан напутцима, обећањима и пријетњама. Ниједан не може бити прогоњен за мијења или гласове, које је одао тецајем расправе коморе, који припада, изузев ако је узрадио против унутрашњем пословнику коморе, ће не бити употребљено против њему оно, што прописује реглама.

Чл. 48. Сваки члан скупштине, кога окриве двије трећине коморе, којој припада, да је издао али покушао повриједити устав или учинио насиље, или који је законито осуђен у тамницу или на заточење, губи својство сенатора или заступника. Осуда и употреба казне припада надлежном суду.

Чл. 49. Сваки члан скупштине гласује особно и има право негласовати.

Чл. 50. Нико не може у исто доба бити члан обију комора.

Чл. 51. У ниједној комори не може бити вијећања, ако није један члан преко половине свих чланова присутан. Изузевши случајеве, ће је потребна већина од двије трећине, одлучује се апсолутном већином присутних чланова. Кад су гласови расположени, одлучује глас председника.

О државном заступству.

Чл. 52. Свака молба о приватним интересима, која буде предана којој комори, биће натраг враћена, ако се одређеним истраживањем покаже, да се молилац није прије обратио на јавне званичнике, на које молба спада, или на власт, од које су овисни они званичници.

Чл. 53. Иницијатива за предлагање и мијењање закона припада министарству. Сенат и заступничка комора могу захтевати нов закон или промјену опстојећег закона о предметима, који спадају међу њихове овласти. У том случају има велики везир захтевање подастрјети Њ. В. султану, а ако се истоме удовољи, добиће државно вијеће царском ирадом налог, нека приправи дотичну основу закона по разјасњеним и упућеним, што ће му их дати надлежни одјели.

Чл. 54. По државном вијећу израбе не основе закона предлажу се најприје комори заступника, а за тим сенату. Добивају истом онда снагу закона, кад их

прихвате обе коморе, и кад буду царском ирадом потврђени. Дефинитивно по којој год комори забачени закон не може се у истој сједитби наново узети под раз-
прављање.

Чл. 55. Законска основа несматра се као примљена, ако није сусљедно по заступничкој комори и по сенату већином гласова чланак за чланком вотиран и ако није добила већину гласова у свакој обију комора.

Чл. 56. Изузевши министре, њихове одасланике или посебним позивом дозване званичнике не може се нико у ниједну комору увести или припустити да што приопћује, било у властито име или као заступник више особа.

Чл. 57. У коморама вијећа се турски језиком. Предлози се штампају и раздијељују дан прије одређене расправе.

Чл. 58. Гласује се: прозивањем имена, знакови или тајно. За тајно гласовање треба закључак коморе, донешен већином присутних чланова.

Чл. 59. Унутрашње редарство у свакој комори врши председник.

О сенату.

Чл. 60. Председника и чланове сената именује равно Њ. В. султан. Сенатора не смеје бити више од трећине чланова заступничке коморе.

Чл. 61. Да ко буде именован за сенатора, мора да је својим дјеловањем заслужио јавно повјерење или држави учинио важну услугу и да има барем 40 година.

Чл. 62. Сенатори се именују доживотно.

Част сенатора може се подијелити расположивим особама, које су обављале послове министра, главнога гувернера (валије), заповједника кора, вишега судца (чазаскера), посланика или пуновластеника министра, патријарха, какам—баше (великога рабина), одјељним ђенералом копне и померске војске те у опће особама, које имаду посебне увјете.

Чланови сената, који се на властито захтевање позову у друго звање, губе својство сенатора.

Чл. 63. Сенатор ужива мјесечну плату од десет хиљада пијастара. Сенатор, који из државног блага под другим именом бере плаћу или ини ужитак, има право само на доплатак, ако му је плаћа његова звања мања од десет хиљада пијастара. Ако ли је плаћа једнака или већа од сенаторске, остаје му и надаље.

Чл. 64. Сенат испитује законске основе или буџет, које му достави заступничка комора. Ако сенат испитујући законску основу нађе у њој коју установу, која се противи сувереним правом Њ. В. султана, слободи, уставу, земаљској цијеловитости државе, унутрашњој сигурности државе, интересима обране домовине и ђудоредности, одклонити ће је дефинитивно од образложеним мијењем или ступничкој комори изразив жељу, да се дотичне установе према примјетбама испусте или промијене.

Законским основама, које сенат прими даће он своју апробацију и послати великом везиру.

Сенат испитује предложене му петиције; оне, које нађе да заслужују, шаље великом везиру са својим примјетбама.

О заступничкој комори.

ружјем у руци браниће себе с онаквим истим одушевљењем, с каквим ишту своје ослобођење од Стамбула. Бошњаци и Херцеговци гледе практично на своју ствар. Они добро знају, да ако Аустрија окупира њихове земље, да их неће ни у којем случају криједити к Трансилтавској, а к Цислитавској, што је, у осталом, за њих све једно и исто. За тим ће се почити журно дјелство католичке пропаганде, а са њом заједно и духовни преображај народа наћеран на њемачку воденицу; појавиће се њемачка влада у земљи; створиће се њемачко-члвутска друштва, која ће захватити у своје руке сва природна богатства тих крајева, а особито богате мајдане: Њемци ће постати господари и власници а Срби њихове слуге радници; увешће се њемачка администрација са бирократијом и грубим њемачким чиновништвом; у свакој ствари и судовима чуће се њемачки језик; сва управа и судство биће управљено на ову политичку цијељ; да се народ пољемчи и отуђи од Славенства. При таквим условима, жељезнички пут, који сјече обе те области ради сјединења Беча и Трста с Цариградом, увешће којекакве стране измете који ће гледати, да разоре јединство српског народа, лишивши га на свагда могућности, да се склопи у једно политичко тијело. Једва је нужно, да вам примјерима објасним, каква би опасност грозила Србима од њемачко-мађарског уплива. Ви сами, који радите, како ми се чини, у интересу ваше краљевине, немате ли баш пред очима начин рада и облик тога мађариз-

Чл. 65. Број заступника установљује се у размјерју, да по један заступник дође на педесет хиљада мушких становника османске народности.

Чл. 66. Избори су тајни. Начин избора установиће се посебним законом.

Чл. 67. Мандат заступника не може се спојити с јавним звањем, изузев звање министра. Сваки други јавни званичник, који буде изабран за заступника, може мандат примити или одбити; у првом случају мора се захвалити на свом мјесту.

Чл. 68. За заступнике не могу бити изабрани:

1. Они, који неспадају османској народности;

2. Они, који по опстојећим посебним регламентима уживају преимћства, која су спојена са спољном службом, у којој се налазе;

3. Они, који незнаду турски;

4. Они, који нијесу навршили тридесете године;

5. Они, који су у приватној служби;

6. Стечајници, који се још нијесу уравнили;

7. Они, који су због начина свога живота ноторно презирани;

8. Особе, које су судбено осуђене, док није осуда дигнута;

9. Они, који неуживају грађанских права;

10. Они, који се издају, да припадају туђој народности.

Кад истече прва четвртгодишња периода, биће увјет избора, да дотичник знаде турски читати, и ако је могуће и писати.

(Свршиће се).

ДО ПИСИ.

С БОСАНСКЕ ГРАНИЦЕ, 2. Јануара. — (Турски устав. — С Цариградске конференције. — Патње босанских бјегунаца).

Митхад пашина глупост, нови турски безобразлук проглашен је у Босни, али као што Турци у Цариграду неразумију, што су надрљали, и што су им други потурили, тако ни у Босни нико не зна: што то значи, и што је то «устав». Кад се така глупост, царски ферман, хатишериф, и како се још те поруге зову прочита, ту се пуца из топова, које у цамијама гунђају, виче се: живио падишах и евала! Али нике незна зашто. Све једино као у нас кад који кихне, други му виче на зрдање, а онај одговара: благодарим, сам незнајући зашто благодарје.

Ево вам како босански Турци тај устав толкују: Они се послје читања састају, и један другог пита: што то би и какав је то ферман? — Лип вуре ми, да липши бити неморе, а шта казује болан? — Добро казује вуре ми! Али кажи де који зна што баш казује? — За тим ће какав оца или аџија погладити браду и рећи: казује вуреми, да све при старом остаје, раја да робује а дин мухамедов да господје. Таман, вуре ми, баш је тако, и никако другачије, повичу сви, то је парски «устав».

Неки Турци опет разумјели су што у уставу говори, да се више нико другим именом звати не смеје, особито именом раја, већ да су сви поданици без разлике

противу вас. Али имају ли стварну вриједност и јесу ли се испуњавали писмени закони, које су издавали Хабсбурговци и придворне канцеларије у разну доба? Ње су та права и привилегије, које су биле дане преселеницима Србима у Аустрију, године 1690., 1691. 1695.? Ње су им војводе? Ње су им земље, које су им биле обежане, као за особен народ? Ње су им непосредни одношаји и лична потчињеност к императору? Ње им је самоуправа и своје изборне власти? Ње је слобода православног исповједања, нападнута од пропагандисаца уније? Ње ли сам цар Карло VI. краснорјичиво описивао гонења, којима су били подвргавани Срби у Аустрији, у пркос обећаним правилима? Ње јесу ли се жалили Срби својим и руским царевима за страшна им гонења? Ње јесу ли они бјежали од тих гонења на Дунави у Русију? Не боре ли се они и сад против својих насилника Мађара, у чије су руке издани, у пркос свим писаним законима торжаственим обећањима пређашњих царева? А та гонења, а ти затвори, којима се сада подвргавају аустријски Срби а у том броју и Милетић несмотрели на неприкосновеност његовог посланичког звања? Али радују ли се и сами Хрвати своме саглашавању са Мађарском? Јесу ли они обезбјеђени од таквих банова, каква бјеше барон Раух? Ње им је равноправна с Мађарском политичка самосталност? Ње је Далмација, као нераздијелни дио троједне краљевине? Јесу ли у такве одношаја постављене: Ријека, бивша Војена Граница и Међумурје, какве су себи

представљали Хрвати на основу свог историјског права? Јесу ли баш све дужности и звања, особита вава, у вашем краљевству, заузета хрватским, а не мађарским чиновницима? И ту, под ту власт, која много обећана, но мало даје а још више одузима, која се све до овог часа држи правила, које је изрекао Колониа: Ништа зла није учинио, али државни обзир токо захтева, хоћете ви да доведете српски народ? Махните се ви њега, та он добива сам, без ваше помоћи, једном крвљу својом, слободу и управу, преко прирођених кнезова српских! Ви се сјечате ријечи и заклетве предака ваших вјенчаноца — краљева хрватских: за то, што те ријечи и заклетве нијесу поновљене и испуњене — не пишете Србима у грјех.

Из области гатака спустите се у царство стварности, и ви ћете се уверити, да се Србија, Босна и Херцеговина толико плаше и завиде Мађара и Шваба, колико и Турака. Турци им одузимају живот и имање али неодоузимају од њих душевну личност. У пркос четири вијека, које су провели под игом Стамбула, Срби неизгубише свој језик и своју народност; чак и они међу њима, који су примили вјеру Мухамедову, броје се још и сина за Србе, говоре српски, уважају вјеру православну а тако исто не трпе стамбулске администраторе и полицајце им слуге — заптије, суварје, сејмана, избране из Арнаута и разне Турке, од чести мало-азијске расе. У случају упадаја Шваба, све тамошње населење, како хришћанско тако и мухамеданско, с о-

ма, који се, као зараза, давно већ пробио у вашу страну и на једнама искалио своја патријотска чуства а друге обратило у Мађаре? Ваш покушај, да наметнете Србима вашу народност, није ли та иста тежња Мађара, да помаћари Словенце, поткарпатске Русе и вашу сабрају? — горделиво кличе Мађар: Бошњак и Херцеговац не Србин — изјављујете ви. Ваша тежња, да присаједините к својој краљевини двије далеко опширније, него ваша, српске области, ненапомяње ли такву исту тежњу Мађара, да распростране свој мађарорсаг на Хрватску, Босну, Србију и Приморје, па чак и на Бугарску? Ваше потраживање за увећање круне Звонимира, није ли потпомагање мађарских тумачења разних титуда, бивших у развоју јеме у круни Стевана? Све то није у славенском духу.

Академичка наука, ако уважава себе, дужна је знати и тражити само апсолутну истину. То није наука, кад се кусу и угођењу свјетини за љубав изопачава достојанствен смисао догађаја. Не с једнострано гледишта, него са сопственим трудом, по изворима, отвореним за академичку радњу, изнађите ви истину. И ако вам она даде много горка разочаравања, ипак ће вас она научити томе, како ћемо исправити старе славенске погрјешке а не чинити нове.

«вјере в народности Османлије»; пак ботме тако ће се и Срби у кнежевини као и они у Каравлашкој и Карабогданској звати! Турцима напишем то добро углавита звони; јер се ни они с именом «Османлија» звати не даду. Веле, ми смо Турци, а Османлије су они у Азији који турски говоре. — Све ћорава и мутна рабета.

О конференцији у Цариграду чује се. да та та ћорава «богиња правде» како је наш народ зове, још проговорила није, јер јевропско културтрегерство неће да истини народи прогледају. Један другом лажу, као да су Турци, а има их заиста који јесу, ако не прекршени, а оно крштени, т. ј. мале гори него прави Турци. — Овамо стижу гласови, да Турска баш на ништо непристаје, што би јевропске силе као привидно истој натурати звеле. Турци се позивају на ћораву рабету, на устан.

А да вам кажем, како босански Турци о конференцији суде: Они говоре да је султан као «цар царева» наредно седам ђаурским краљевима, да ону рају, што је из царске баште побјегла оп т у Босну прећерају и да ће јој они судити и то све једног по једног поубијати! — Логична ствар, а тако би и било, али причекај Мују, владда ће други рачун бити.

Незнам како тамо у нашим крајевима несретни бјегуници; али они који су у горњој Крајини и Далмацији околом тромеђе смјештени листом пропадају. Глад, голотиња, свакојаке болестине, врућина, красте и друге невоље све редом косе, и ако овако још које вријеме устрије, зло и напало. Државна помоћ врло је мршава и неуредна, а навод у горњој Крајини и Далмацији сам пука сиротања, који ни себе прехранити, камо ли да невољним бјегуницима помагати може. Српски и други славенски народи као да су се, у погледу ових несретника скаменили, срце отворило нити чује вапаја; и тако престаје одбори и помоћ, као да је све при крају и издисају. — Ако ли Бог у помоћ прикочи, и сјеверни стрци турске димлије потпали, а ствари на боље пођу, опет ће се оживити, зајвећаће се: Устај, устај Србине! онда ће и помоћи бити за браћу, — кад је више у животу не буде. —

ЕРЦЕГНОВИ, 2. Јануара. *) — Имам, да вам саопштим радостан глас из Новог. Овђе се најме отворила наново народна читаоница. Наново велим, јер је овђе већ постојао исти завод, који би пред неколике године силом иске назадве јакци је пронаде. Херцеговска читаоница броји се се по свом постанку међу најстарије своје друге у цијелој Далмацији. Наши свијесни ђедови понављали су боље важност овога завода за друштво, опћински и просвјетни напредак овога мјеста; а како су их у том потону напљели, показује најбоље тај случај, којим смо овај просвјетни завод били пуштали пропасти. Ако се буде тако напредовало, још ћемо затворити школе и цркве. Признајмо своје мње, иначе их неизлијечимо. — Бијаше то неке личне зајевнице, које се пренесоме у читаоницу, и које дођоме главе оме просвјетном заводу, у мјесто да оборе онога, који борбу за своје личне интересе преносе на опште поље, и који, да си прибави савезника, нехате и нечувају ни највеће светиње, као што је овај просвјетни завод. Но за будуће нека нам ово буде школа, нека нас штета научи памети. У будуће с личнијем интригама на поље са општег земљишта, ту им неће побуде мјеста; напоље радије и са општем, који би то од сад и покушао, него да се египјешимо о општу ствар и своју будућност. Често смо се стиђели, кад би неки који странски гост уписао: «ђе је читаоница» и кад смо морали одговарати: «немамо је»; јер нематим читаонице у овоме крају и оваком мјесту, значи нематим памети, значи нематим појма ни жеље за напредак и развитак.

Наш друштвени и опћински живот неможе бити жалосни: нити је ће прилика за удруживање, за међусобно познавање, и изглађивање опријатељских интереса. Како онда чудо, да се један другог плашимо и један од другог зазирамо? — Како чудо, што нас није није виђети у сложеној и заједничкој акцији (радњи) што нам опћински живот од себе никаквих знака не даје? — Последице тога виде се у граду, и око града; у друштву и у обитељи у опћини и ван ње. На чем опажамо ми ма и трага нашем опћинском напредовању?

Свему томе злу узрок је, што ово мјесто немајуће досад никакве прилике за асоцијацију (удруживање), за међусобно познавање и гајење братске слоге и повјерљивости.

Човјек, кад се из друштва уклопи и осами, створи за себе своје царство,

његов стомак све се товише шири а ђеп све товише пропуштају, то му постане и дол, његов Бог, и кому се непоклони и њему жртву непринеси, он је пропао, њега ће гонити са свом силом свога бруталног царства. Ето такви створови праве су аждаха у друштву људском; ће пројизвађају свакојаке сукобе и убитачне зајевнице. — Од таквијех неће нас ни Бог сачувати, ако их у друштво недовучемо и с њима неспријатељимо.

Напротив, човјек долазећи у друштво, спријатељује се са околином, у њој почне он налазити гаранцију својим интересима, којих опријатеље и противности међусобно се изравнавају и ублажују; а отуд постаје друштво, слога, заједничка радња, која уроди са опћекористијем плодима и установама: опћина напредује, у њој створе се прилике за срећу и напредак свакога члана. Тако постаде Рим, Лондон, Парис и т. д.

За ове велике цијељи постићи, има ли боље уставове него што су читавице? Не доста!

У читаоници, да се човјек ничим другим небави него читањем новина, дневника ит. д., налази човјек прилике за своје узрастање. Та незнала ли: «паметан је, јер је проширо свијет»? — а читајући новине не прође ли човјек својим умом сваки дан цео свијет; непомисли ли ту његова рада и глбања, његова падања и дизања; и није ли то велика школа за свакога појединца? — Доста јест и веће нема!

Омладина ерцеговска то је све увиђала те је устала, да у овом граду тај великорисни завод на ово створи и да га оживи. Иста ће опростити својим старијима гријех, што су тај завод пуштали да пропадне, ако сада узмостоје и погрјешку тијем поправе, што ће с нама слошки порадијати да се читаоница уздржи. Нек се чувају, да их неопстигне пријекор и срамота.

Треба, да заједничко порадијмо, да овај завод буде храм просвјети и напредку овога мјеста, да се у њему не интриганство да неби постао збориштем опачине и покварености.

ЦЕТИЊЕ, 14. Јануара. — Његова Свјетлост, наш Књаз и Го подар није, као што смо у прошлом броју јавили, отпшао на Орја-Луку, него само Њихове Свјетлости, Књазина са Књазом нашљедником. — Узрок је томе свакако озбиљни окрет ствари у Цариграду.

Најновије.

По завршетку листа добили смо вијест, да су у четвртак кренули из Цариграда сви посланици, редовити и ванредни, осим италијанскога, који данас полази (!!!).

КЊИЖЕВНОСТ И УМЈЕТНОСТ.

„Јавор“

лист за забаву, поуку и књижевност.

Надамо се, да ће се обрадовати сваки покрену пријатељ српске књижевности, кад му донесемо вијест, да ће белетристични лист «Јавор» од нове године опет излазити у оном истом облику (и ако Бог да са још бољим садржајем), као што је излазио скоро пуне три године дана без прекидања и оклијевања, уредно у своје одређено вријеме као сакат.

Свезе наше које су учињене са свима одабраним књижевницима са ове и оне стране Саве, постоје још и постојаће докле је «Јавор», а тврдо се надамо, да ће се коло сарадника наших сваком даном множити и ширити, како би пошт. публика наша у «Јавору» што лепшу и здравију читавку имала, која ће им забављати ум и срце занимљивим и ваљаним приповјеткама, лијепим родољубивим пјесмама, лако писаним научним саставцима и ваљаним и интересантним биљешкама.

Тешко нам је било, што смо морали прекинути излагање листа ове последице годишње четврти, али су узроци томе тако јаки били, да ће их сваки, који размишља, уважити морати. Сада нам се пак чини, да су се околности, које су «Јавор» до привременог престанка довеле, у толико промијениле, да држимо, да се нећемо у нади нашој преварити, кад се поуздамо у пошт. публику нашу, да ће она увиђевши до сада, да је «Јавор» једини лист књижевни био, који је тако често (сваке неђеље на великом табаку)

излазио, а на ком су радили сви наши најпризнатији писци, — да ће та публика сада постарати се, да осигура опстанак листа на даља времена и похитати да се у што већем броју претплати на «Јавор».

Ми смо се у последњем броју нашега листа обратили на наше ревније књижаре, наше честите свештенике и учитеље, наше вриједне ђаке, наше сестре српкиње, наше родољубиве трговце и занатлије и у опште на сваког ваљаног брата Србина са молбом, да се заузимањем својим око скупљања претплатника и претплативањем што скорије постарају. Да «Јавор» може и даље излазити. С радошћу можемо казати, да су нам се са више страна одазвали овој молби честити родољуби; са више страна су нам изјављене жеље, да би се «Јавор» што скорије опет покренуо, и оснивајући нашу наду на такве изјаве, усудисмо се да лист опет на ново у живот изазвемо и ми смо ради, да од нове године «Јавор» опет излази.

Унутарња страна листа, садржај његов, остаје онај исти, раденици остају, који су и прије били, а поуздано ће се број њихов и умножити, у жељи, да лист што боље, што кориснији и што забавнији буде. Ово последице мислимо постићи још и том намјером, да у листу буде стална рубрика за — Хумор, којем ће бити увјек један днo листа посвећен, што ће намамо се тим прије добро доћи што и онако немамо засебног хумористичног листа српског. Раденици на овоме пољу биће они исти; који су у нашим досадањим хумористичним листовима («Змају», «Жики» и т. д.) писали.

Административна ствар овога листа у толико је промијењена, што је дружина за издавање «Јавора» уступила издавање овога листа г. Луки Јоцићу, који ће најтачније настојати, да се свакоме претплатнику све оно изда, што му за његов новац пристоји и да никакве тужбе не имају повода.

Претплата је цијена:

За Аустрију и Угарску: На читаву годину ф. 5, — На по године ф. 2, 50, новч. — На четврт године ф. 1, 25, новч.

За Србију, Црну Гору и стране земље годишње ф. 6, а. вр.

Претплата се има слати на «Администрацију «Јавора» или на име г. Луке Јоцића у Новом Саду.

Од одзива српске публике зависнеће хоће ли «Јавор» од нове године излазити или не. У нас је добра воља — оно друго тога то чини публике.

За 36 бројева, што су ове (1876.) године изишли, изићи ће скорим «садржај који ће се свима досадањим претплатницима разаслати. Ствари, које нијесу свршене, наставиће се и свршити у идућој години. Претплатници, који су платили за IV. четврт ове године, добиће I. четврт идуће године у накнаду којима је мањи рест остао од текуће године, рачунаће му се у идућу четврт.

Имамо још неколико поднужних екземплара од ове године. Ко жели може их добити у «Администрацији» «Јавора» или нека се обрати управо на госп. Луку Јоцића, издавача «Јавора» у Новом Саду уз прилог од ф. 3, а. вр.

У Новом Саду о св. Николи 1876.

Др. И. Ј. Огњановић,
уредник «Јавора».

„Српска Зора“

илустриран лист за забаву и поуку.

Година друга.

Изашла је прва свеска за годину 1877 са овим садржајем:

I. Текст. Једна погрјешка. Приповјетка Мите Живковића. — Недајте се! Пјесма Мите Поповића. — Причања Вука Дојчевића. Скупно и сложено Ст. М. Ју-баша. (I.) — Ромео и Јулија на селу. Приповјетка Готфр. Колера превео Ј. С. Ч. — О води. Написао проф. А. М. Матић. — Кула. Пјесма од Линга превео Ђ. Рајковић. — Папуче. Хумористичка лекција Ђорђа Рајковића. — Војвода Божа Петровић. — Српске војсковође: генерал Зах; пуковник Ант. Орешковић и арх. Нићифор Дучић. — Наше слике: Руси монитор «Петар Велики»; Св. Голем. — Ларошфуколове изреке.

Листак. Стеван Миленковић Милов. — Књижевни претрес. — Допис из Граца и из Н. Сада. — Прегледне биљешке: Књижевност; просвета; умјетност; свечаности; друштва и скупови; лица; повременство и смјеса. — Дописка. — Ребус. — II. Слике. Војвода Божа Петровић. — Руси монитор «Петар Велики». — Св. Голем у Швајцарској. — Генерал Фр. Зах. — Пуковник А. Орешковић. — Арх. Н. Дучић.

Ова се свеска разликује свима онима, који су се лани претплатили или на читаву годину или пак на последњу

четврт. Ова господа добиће и II. и III. свеску без доплате.

Лист излази мјесечно на 3 табака са корицама а кад и кад и са којим прилогом и стјеје:

на читаву год. ф. 6.
« пола год. » 3.
« четврт год. » 1 и 50 п.

За Србију:

на читаву годину 72. гроша.
« пола године 36 «
« четврт године 18 «

За Црну Гору, Румунију, Русију, Њемачку, Француску и Швајцарску стаје 7 ф., а за Америку и Египат 8 ф. а. вр.

Претплата се шаље осим на потписану, на књижиру браће М. Поповића у Н. Саду; браће Јовановића у Панчево и В. Валожића у Лиоград.

Администрација «Српске Зоре»
Win, VII., Burggasse 24.

НОВА КЊИГА.

Накладом А. Пајевића у Н. Саду, сад је баш из штампе изишла књига:

„Здравље и напредак наше дјеце“

за народ написао

Милан Јовановић Батут,

које је дјело наградила «Матица српска» са 100 ф. из фонда Ј. пл. Насе С. Милушког.

Цијена је књизи 60 новчића, а сви препродавци, и који поруче на више, добиће попуст (рабат) 25 пр. или 45 новч. комад.

Непознатим скупљачима шаљемо књиге само уз поштарску наплату, а наши познати растуривачи књига и пријатељи, који држе да је вриједно и корисно овакву књигу у народ промицати, нека изводе само јавити потписом, колико књига да им се пошље, па ће им се и без новаца ове одмах послати ако међутим сами од своје воље непошаљу унапријед новац или не јаве да им се књиге уз поштарску наплату пошљу.

А да се без одлагања могу књиге свакоме слати, нека се изволу број уписника са или без предплате одмах слати потписаном издаваоцу књиге

А. ПАЈЕВИЋУ,

у Н. Саду.

Наручитељи из Црне Горе и Боке могу ово дјело добити код г. Шпира Петровића у Котору.

Слика

«РАЂЕНИ ЦРНОГОРАЦ».

Сл. обћинству на обавјест!

До скоро ће се у нашој престолници доградити «ветилиште» за «сликарске умотворине» подиором овог мужа, који све, што се код нас лијеша, племенита и узвишена подиже, неизрицивом дарежљивости подупире. Ова сграда не само да ће се његовом подиором подићи, него је благодарна његова рука намјенила и све вјештачко своје благо, које је вишегодишњим трудом сабирала, овој нашој галерији. По између дивних и прекрасних умотворина ових бити ће у тој сбирци недовољно прави атем слика Чермака «Рађени Црногорац».

Потписани латио сам се личне задаће, да тај крајни умотвор по најбољим вјештацима уљеним бојама умложити дадем, а нијесам жално нити труда, нити трошка, да то дјело у сваком погледу буде вјерно огледало оригинала; а само за такво изведење добро сам дозволу од преузвишеног владике као и од Чермака.

На дочим наши домаћи листови препоручују литографију исте слике, која је једно вријеме била у Прагу изложена те чаким умјетничким друштвима приређена за њихове чланове, то ма је дужност наше сл. опћинство упозорити да ће у мјесецу Фебруару моји агенти почети са сликом, која је мојом наредбом издана, предбројнике скупљати а гом ће приликом моћи сваки предбројник увидити, да, ако је моја слика и скупља, а то је иста достојнија за урес сваке дворане, па и сигурно и вриједнија и трајнија.

Са особитим штовањем

Х. Ботеа

прва загреб. умјет. и обрт. дворана.

Исправци: У прошлом броју, под рубриком «Цетиње» стоји погрјешно: «руски престолонаследник», а има гласити: «руски престолонаследник».

*) Случајно одоцино. (Прим. Ур.)